

PĀ'AIHERE-NUI-I-TE-FA'ATOATO

E AHA TE TARA O TE PĀ'AIHERE ?

'Oia mau, e hiva ato'a te pā'aihere i roto i te 'ā'ai o Hono'ura.

E aha atura iā te parau o taua i'a i roto i te orara'a o te mā'ohi mai āu'iu'i mai ā ? E aha te tumu i topahia ai te i'oa o teie i'a i ni'a i te tahi hiva i roto i te 'ā'ai 'o Hono'ura ?

TE PĀ'AIHERE ' IA AU I TE MAU IHI

IHI REO

CARANGUE BLEUE - PĀ'AIHERE – BLUEFIN JACK

Reo tahiti : pā'aihere, pahuru nīnamu
Reo 'āmanu – pa'umotu : pakaihere kautea
Reo ra'ivavae : pa'aihege – puhagehage
Reo reao – pa'umotu : pāihere

Charpentier, J-M. & François, A. (2015). Atlas linguistique de la Polynésie française, Carte 9.9.24.1

IHI NŪNA'A

« I mūta'a i hora, e fa'atupuhia i 'Ōpoa hō'ē ta'irurura'a o te feiā mana nō terā motu 'e terā motu. Tē vai ra i roto i te va'a tau'ati te tahi mau ō pūpūhia nō te mau nu'u atua mai te ta'ata pohe 'e te mau i'a rarahi o tei tautaihia i roto i te mau tairoto o terā motu 'e terā motu.

'Ei hi' ora'a : hō'ē tino, hō'ē pā'aihere, hō'ē tino, hō'ē honu 'e tē vai atura [...] E fāri'ira'a rahi e tupu i taua taime ra i ni'a i te marae i rotopū i te mau ra'atira, te mau 'aito 'e te huiari' i.

E 'ite-ato'a-hia te pā'aihere i roto i te mau 'ōro'a tāmā'ara'a : e tu'uhia te tūha'a mā'a o te mau atua i ni'a i te hō'ē fata, 'ei hi'ora'a : te 'āero 'e te upo'o o te mau pua'a [...] ».

Henry, T. (2004). Tahiti aux temps anciens, hurira'a parau 'ei reo tahiti, 'api 131.

IHI ORA

TE MĀ'A

E 'amu te pā'aihere i te mau i'a pa'a, te mau i'a na'ina'i mai te ina'a 'e te 'ōuma oraora.

NOHORA'A

E mea au roa nā rātou e fa'aea i te vāhi pāpa'u. 'Ia taha te rā, e fa'aineine taua nau i'a i te ho'i i roto i te mau ava, pīha'i iho noa i te mau to'a o taua papa ra. E naea'ehia iā rātou e pau e 190 mētera i te hōhonu, e roa'a iāna e ora 'ōna ana'e, 'aore rā, mai tei mātārohia e tātou, e ora nā roto i te hō'ē nana

HURU

« Te pā'aihere, e 'ite maita'ihia iāna maoti tōna 'iri nīnamu 'e tōna mau patapata 'ere'ere. E horo 'oia i te 'ā'ahiata 'e te ahiahi, tāpapa atu ai i te mau i'a e horo ra i roto i te ava 'e nā pīha'i iho i te pa'i ava [...] » Nō vētahi mau ta'ata, e mea pōiri te pā'aihere nō te mea, e horo nana noa 'oia, e'ita e tui i te 'āvei'a noa atu e fifi tō mua iāna. Nō te feiā rāva'ai ra, te mea faufa'a nō teie i'a, 'ia vai 'āmui noa rātou.

Bacchet, P. & al., (2006). Guide de poisson de Tahiti et ses îles, Au vents des îles, 'api 257.

TE PĀ'AIHERE I ROTO I TE ORARA'A O TE MĀ'OH

PEHEPEHE

E i'a horo i tai,
E i'a horo i tua,
E nana i'a, pāhōhō atu ai !
Nō te 'ai i te mā'a,

Vave tō terera'a,
E pūai ta'a'ē, e mana'o hō'ē
Mai te 'ōura e patī ra,
'O 'oe ihoā terā !
E pā'aihere nui ē.
Heimanu Manutahi, Taha'a, 2024.

FA'ATI'ARA'A PARAU

RAROMATA'I

« E i'a teretere 'oia 'e te mea vitiviti roa. E i'a nō te pūai, e tae roa te uaua hī i te mutu. 'Ia hopu ana'e te ta'ata rava'ai i roto i te moana 'e 'ia piri roa ana'e taua ta'ata i pīha'i iho i te pā'aihere, e'ita roa atu 'oia e mata'u, e haere ti'a noa mai 'oia i ni'a i te ta'ata, e i'a anoenoe. E 'amu taua i'a i te mau remu, te mau i'a iti ha'iha'i 'e tae noa atu i te 'ōuma. E mea au a'e 'ia tautai te pā'aihere maoti te tahi pūpuhi 'aore rā te tautai pūtō, te tautai i te uaua hī mā te fa'atiani i te i'a.

E roa'a-ato'a-hia e pi'i i te i'a mā te fa'a'oto i te hō'ē ta'ira'a, mai te huru ra ē « grougrou ». 'Ia fa'a'ohipa pīnepinehia ana'e i taua 'otora'a, e piri mai iho ā te pā'aihere i pīha'i iho iā 'outou ».

Tama Vahinemoea, ta'ata rava'ai nō Vavau, Raromata'i, 2023.

TUAMOTU

« I te mau pae tuamotu mā, tā'u i ora mai i Aratika, 'oia te pā'aihere, te tahi iā i'a e horo nana, mai te hō'ē pupu ra te huru. 'Ia tae ana'e i te taime e 'ai te pā'aihere i te mā'a, e tīa'i rātou i te mau i'a na'ina'i e tāpuni ra i roto i te mau 'āoa , tīa'i atu ai 'ia haere i rāpae, taime tano ana'e e ha'aputu rātou, e 'ōmenemene rātou i te nana i'a na'ina'i, horo ti'a atu ai i ni'a i te i'a na'ina'i 'ia pūpara, e 'amu roa atu ai iāna 'ei mā'a nā rātou ».

Vīri Taimana, Aratika, Tuamotu, 2024.

PŪ'OHURA'A

Te pā'aihere, e i'a horo 'oia. E mea vave tōna terera'a 'e te mata'u 'ore i te ta'ata. E nana i'a 'ia horo ana'e i te mataone tae atu ai i te vāhi hōhonu, 'a pūpara atu ai 'ei tāpapara'a i tāna mā'a, e mana'o tāhō'ē 'e e pūai pupu. Te pā'aihere, e i'a au-roa-hia e te tā'āto'ara'a. 'Ei pāhonora'a i te uira'a arata'i : nō te aha te pā'aihere ? Te mea e tano 'ia tāpe'a mai, 'oia taua parau pa'ari mai roto mai i te hō'ē metua vahine nō Moorea, 'o Hinano Teavai, Murphy. Teie tōna reo : « e au ra ē, mai te hō'ē 'arora'a te huru, e tāpapa i te mā'a nā roto i te mana'o tama'i ».

Heimanu MANUTAH, Hereini TEURUA
Émilie TAUTU, Hinatea TIMAU, Tehere ROUSTAN

Pīahi matahiti 3 'Āma'a Reo Mā'ohi

VERSION FRANÇAISE
SCANNER LE QR-CODE